

Наравно, родом Провансалац. Иначе не би било могућно да у једну кожу стане сме оно што чини ~~аббат~~ абе Бремона: смисленост и ~~разумујућа~~ мистична и свештеничка поезија, свештенички чин и светивни рад; смисао за мистично и за профано у поезији; нутање и притав темперамент који говори без интерпункције, или са оним значима интерпункције којима се говорник или писац чуди, одувељава, ~~ствари~~ одриче, протестује, не да или напротив инсистира ~~шта~~ провансалски речник и гестове. Видели смо абе Бремона на свечаном једном скупу на Сорбони, којом приликом није имао да говори, дакле је нутао. Целом што је понећ скупаш и развијачко усне или ~~свесну~~ сенку ~~око~~ или ~~са~~ ~~из~~ ~~занад~~ првијуга ~~жена~~ кроз цело тело ~~некој~~ неки отпор према оном, што се каже тамо за катедром. Није виш млад абе Бремон, али није ни стар. Њава речи праву реч: матор је, овештао, потронио га рад и ватрена природа. А на слици од пре десетак година само како је леп! Коптуњав дугачак профил, чиста поваршина чела, углови уста какве имају лепи људи, брада одужена, јака, тарда. Некада језуит, па кидање. Затим мирски свештеник па кидање. Напослетку слободан дух са чисто духовном дисциплином, у великој љубави за научну и книжевност. Ено, иза ствара на очима још и сад ~~прво~~ времена тамнина ~~занимљију~~ и запрнут поглед гледања у себе. Католичка црква, ~~и~~ увек умена форматорка живота својих пиромата, помогла је том од олтара одмакнутом свештенику да кроз книжевност прослави Бога, цркву, религиозна осећања и молитву, најзад и себе лично, а сопством опет цркву чији је ~~бог~~ био и остао. ~~Више~~ абе Бремон у току свога живота ~~и~~ професор хитературе, "професор поезије", како он воли да каже, али је у ствари ~~бог~~ остао у себе повучен мислилац и писац. А сада је једна од ~~важних~~ занимљивих личности културе Француске, прослављена ~~и~~ книжевним и члан ~~Француске~~ академије. И још: абе је у наизу оних чувених француских абе-а који су посебна лоза у историји француског државног, друштвеног и уметничког живота.

Абе Бремон живо ~~живе~~ у Паризу, у маленом стану при врху високе куће у близини катедrale Нотр Дам, и пише врло опсежно дело ~~Нијевну~~ историју религиозног осећања у Француској. У свом говору у Академији ~~и~~ пак жарко и храбро говорио о "чистој поезији". Абе те теме своде се на један проблем, један од најтежих у ~~литератури~~ области стваралаштва и надахнућа, на проблем мистичке инспирације у два вида ~~и~~ инспирација у религиозној

мистику и инспирација у поету. У двема тавама фених спиритуалних теразија смерава абе Бремон песника и мистика. Стари сликари залели су да сликају такве теразије, и да о једну од тих тава обесе ћавола. На теразијама абе Бремона нема ћавола. Абе Бремон је дубоко учен, скроз модеран, ведар и човекољубив аналитичар и мистика и песника. Али теразије су ишта мање немирне, и често без јасног разлога немирне, а мерилац, иако убеђен да зна на којој грани кад мора бити претега, интересује се баш када за тај немир. Абе Бремон је уверен, он је то небројено пута казао лепим речма и небројено пута пресекао можем: да је молитва највиша екстаза, једино потпуно сједињење са реалношћу која инспирише. Али с друге стране, тај исти абе Бремон живи и гине за поезију, за ту поезију којој не допушта потпуно огњавање и присвајање највишег, не признаје јој мистичку контемплацију. Абе Бремон стоји и сам у прћепу свога проблема. Он је сав на страни мистичног бутаља, мистик, на врхунцу инспирације, бути, можда најлепши део његове Историје религиозног осећања јесте део о мистицима који бутају. Али, у њему је истовремено и чежња за поетским изразом за реч, и говори. Он сам често говори мора да говори кад би можда хтео бути, "тако говор и израз, иако профани, понекад су високо поетски израз његова бутаља. Ето зашто не мрзују теразије у чијим тавама је, с једне стране мистик који у заносу бути, песник који од заноса говори.

Абе Бремон је постао члан Академије на основи читавог низа дела, али нарочито на основи дела Књижевна историја религиозног осећања у Француској, од саржетка верских ратова до данас. То је велико научно дело у шест саезака, које не се још наставити, у којем се испитује суштина религиозног осећања као таквог, и присуство и улога мистицизма у стваралачком духу Француске. Јавије нам се ту ред занредних психолошких портрета и анализа паједничких личности и њихових теорија, и доказује се да су у Француској у стопу за најчестијим рационализмом ишле увек школе разних спиритуалиста. Јавије се психолошки, морални, естетички и научни значај мистичног удубљавања мисли и осећаја човекових. То дело је врста опште књижевне историје и уметничка историја, у исти мах и посебна историја религиозног елемента у француској литератури, и уједно велика филозофска расправа о свим највишим могућим инспирацијама у човеку. Из те расправе је изашло све оно специфично што је абе Бремон, доцније, казао у својим књигама Чиста поезија и Молитвам поезија. Не нас књиге на овом месту ближе интересовати. Основно гледиште абе Бремона као психолога инспирисаних, ово је: да се у поезији

и молитву полази кроз иста врата, и под благословом једне исте милости, ~~занемарен~~
речено. У поменулим, двама књигама, проблем ће бити развијен поглавито с обзи-
ром на песника, песников доживај и песничко дело.

У јесен 1825-те, на свечаној селници ~~шест~~ Академија, ⁹ прочитao је ~~чланак~~ ^{од} Бремон једну краћу расправу о чистој поезији, ~~изведен~~ и приредио том приликом извесно означенje сакупљеним члановима академицима, и узбунио и повукao у дискусије часописе ^У дневну штампу, а међу појединцима све врсте сталежа, од песника и критичара до математичара и архитекта. Оне изван зидова Академије, у поставком својом о чистом и нечистом елементу у ~~поезији~~. Оне унутра, ~~изложен~~ недовољним респектом за интелигабилност. Говорио је абе Бремон са необичном храброшћу и полетом о крајњој ограниченошти рационалних анализа, кад се ради о уметничком делу. Разум је стављен далеко иза осе-
^{мотив} најних ~~измена~~. Бранио је и славословно чисту поезију позивајући се на ма-
нифесте не много академских песника, као што су Е. А. По, Бодлер, Маларме. ~~И~~ Енглеској лирици је посветио врло велико одушевљење. Завршио је своје предава-
ње једним нешто малициозним текстом спет енглеског порекла, уосталом врло ле-
пом и ~~изложен~~ причом из бредњега века:

"Крају," говори у она давна времена један члан великог савета у Кенту, "дешава се, у зимску ноћ, кад ти и твоје друштво се-
дите за столовима, око велике ватре, дешава се да залутали врабац улети међу
вас кроз неки отвор, прелети изнад стола, и излети с противне стране. За тре-
нутак он се нашао у сајтности и топлоти, али пре него што је ушао, где је био?
и кад је излетео у ноћ и у буру, шта је с њим? Нико не зна. Тако је и са чо-
веком. Видимо га за ~~време~~ кратког његова живота, али одакле је дошао и куда
иде? Мистериј.... Ако би нам људи из Кента умели нешто о томе рећи, вредно би
било саслушати их.".... Подвукao је абе Бремон том причицом илузорност и огра-
ниченошт свега што човек и његов разум ~~заштити~~. Сво смо ми они људи из Кента
који не могу никита рећи о врапцу, ни о човеку. То су и све Академије разума.
Дотле и дотле, а даље мистериј.... То предавање, са низом најнадничих објашњења
уз фолемику, чини књигу Чиста поезија. ~~И~~ као подробнија расправа о односу пес-
ничког и мистичког доживаја, и о крајњој тенденцији поезије, доша је књига
Молитва и поезија.

Писање абе Бремона је далено од мирног, строгог сти-
ла француске аргументативне прозе. Наравно, то не значи да прози његовој ~~некој~~

дисциплини и јасноћа у излагавању и мера у илустровавању, премда има места где абе Бремон Провансалац постаје наративан у среде теорије, или ~~место~~ где темперамент његов пробије тамо где стварно нема пролаза. То значи да абе Бремон не пише чисто научничку прозу, него пише литературу. Он је врло учен, али он ипак више зна ~~извиђајом~~ него разумом, и закључцима својим се више радује као ~~извиђач~~ него као ерудит. Уме бити необуздан^{у којем} кад конструише и кад руши. Темперамент његов не само да се осећа, него се и види. Абе Бремон радо "упада" не само у свој, него и у цитирани текст. Рива да у среде реченице забележи одобравање, неодобравање, одрицање. Чонекад ~~често~~ ^{које је} тапле личности о којој је реч, охрабрује је да каже више него што је казала, иако та личност давно не говори. Непава се да одједаред, ^и у среде реченице, пређе у други језик, јер је садржина фразе тако убедавајија. Абе Бремон говори грчки, латински, и неколико модерних језика, и углавном не преводи наводе, а поезију не преводи ~~нити~~ по начелу. Једном, при цитирају одломка из Кийтсове поезије, он узвикује ~~и~~ каравно писмено и испод линије: Не бих преводио ни да ми је сенира над главом. Ипак је његова проза једна од карактеристично лепих француских проза. Узвици, заграде, епиграматичке паузе, нису дигресија у тексту, и нису афектација, само су спонтане осећајне арабеске уз текст. Џини вам се често да вам абе Бремон усмено говори, и ^и даје лично познаје ^{осећајан} је скроз. До флуидности осећајам: прељива се у давну прошлост, у књигу своју, у читаоца свога. "Хигика је утолико јача уколико и осећај иде с њом", тврди абе Бремон.

У књизи Чиста поезија аутор поставља проблем од прилике свим речима: ~~тако~~ се говорило да у песми има идеја, слика, музике, и ово и оно, и има још нешто неизрециво. А данас се каже да у песми има пре свега неизрециво, па онда све остало, иако у тесној вези једно с другим. Јасно је намах да абе Бремон као теоретичар ^{поезије} ~~неизрециво~~ стаје на страну мистичког елемента у поезији, и да не бранити и да не бранити гледиште да се чиста поезија не да дефинисати, и да је битна ^{онда} ~~лерота~~ зена баш у ^{оном} што се не да дефинисати. Особит проблем и особит теоретичар. Проблем се од самог почетка објављује не прикупним, а теоретичар се одриче теорије. Све оно о чему би се дало рационално расправљати, абе Бремон је вргао у "нечисти", и интересује се тиме у другом реду. Све оно што се даје дефинисати, то је оно што је изважено из песничког рада и напора, и то може бити поезија само ~~онда~~ ^{и тако} је кроз то прошила чиста поезија. Идеје, речи, метафоре које могу донети нов смисао, цео ментални план који држи песму, све то треба да дође и мора доћи, али све то

5

излази из "површинских" способности песникових, и све то није чиста поезија. Чиста поезија је једино у мистичној трансформативној моћи, што не у читаоцу стварити стање душе које је песника ~~умешног~~ / песника. Само у том и ни у чем другом, тврди абе Бремон. Потсећа нас то на речи једне Киплингове личности: *These are the pure magic, therefore the clear vision, that rest is only poetry.* Што би се, алутирајући на абе Бремона, можда смело превести са: поезија је чиста поезија, а оно остало је песма. После чега човек поново осећа потребу да запиши: у чему је оно чисто? Две Бремоне у немогућности да просто и непосредно каже у чему је чисто, казује у чему је нечисто. "Нечисто је — о, нечистотом не реалном него метафизичком — нечисто је у једној песми све што замина наше површинске активности; разум, машти, сенсибилност, све оно што је песник хтео да каже, и стварно казао". Попто смо чули шта је нечисто: саопштење идеје не садржине и језички израз који свако може поновити — шта остаје за чисто? покушава читалац абе Бремона сам да каже. Остаје, ^{који чисто} унутрашњи додирај од мистичног додира са највишом реалношћу, који се као такав не може исказати, и, можда, то ~~које~~ неизрециво мистички прикривено у ~~којем~~ ^{који чисто} како да читалац поезије ~~погрешно~~ ^{који чисто}. Како друкчије него интуицијом, онако како је то ~~које~~ и у песнику. Из чега излази даље да онај ко не интуира, тај чисту поезију у песми уопште не осети. Нама лично то је ~~које~~ јасно и тачно, и ~~које~~ само за поезију, него за сваку уметност, за сву филозофију, и чак и за сву науку од оно-^{која} га степена надаље ~~које~~ проналазити ^{која} сазнај ^{која} жумрећи и ^{која} бутећи. ~~које~~ ^{која} замао думрашај ^{која} под постном имати контекст са опим што не можемо додирнути јер ни оно ~~које~~ не подизирају:

Сведавши поезију на чисту поезију, а чисту поезију на једну лог-матичну поставку којој се не може близу сем с веровањем, или с интуицијом, шта друго остаје абе Бремону него да проблем чисте поезије ~~постави~~ инди-ректно осветљава, а директно да расправља о додирају песника и о квалитети-^{директно и квалитету} ма и последњој тенденцији песме. Све његове поставке стоје на основи мисти-ке, на основи аналогије коју он осећа између песника и ~~који~~ ^{који} способност ^{тати} мистика. Песника као и мистика креће мистичка страст, која не може пос-~~тати~~ активна без додира са реалношћу натприродном, без тенденције за потпуним сје-~~тати~~ диљењем са том реалношћу. Мистик достиже то сједиње, бути, тоне у искључи-^у контемплативну активност душе. Песник је не достиже, код њега се у једном трену јавља оно што се мора јавити, ако је песник, и што абе Бремон са гледи ^у

мистичне психологије назива песничком "слабошћу"; јавља се његова неодбаива потреба да говори да нешто саопшти људима. То је момент где песник прекида мистички контакт, враћа се у природно и профано. Од тога часа настаје код њега активност духа а не душе /анитеца, апитеца/, // рад око идеја, слика, речи, риме, око свега онога што ће чинити песму.

Чудан је тај став абе Бремона; он излази врста мистичног критичара и анализатора; тако где естетичка критика почине оцену поезије, он је завршије. Абе Бремон безмерно и нагонски воли песника и поезију, али, одједаред, стане пред тог песника, и што би се тривијално рекло: сажаљева случај. Став абе Бремона пређа песнику небако потсећа на став Оца Кигана у тексту Б. Ноа. Оца Кигана према скакавцу, у тексту Б. Ноа. Прво скиса пред скакавцем пешир с дубоким поштовањем, а мало после му каже: "Е, мој мали пријатељу, бадава, бадава, можеш скакати колико кенгуру, не можеш ускочити од свог срца и његове казне. Можеш само гледати у небо, али не можеш до њега." По абе Бремону, узвик сиротог песника разлеже се, али није прехази ни први круг ћутања. У глави своје књиге Молитва и поезија абе Бремон скоро сурово дели песника од мистика. "Поет као такав сједињава се с реалијашу само зато да се одмах оцепио од њега". И што је песник више песник, утокино му се неодвојије наимеће потреба да говори, да се баци у напор с помоћу којег ће нешто од његова доживљаја прећи у друге. У песникову доживљају какле сједињава се дешава несавршено; завршни акт потпуног писедованја, прелаз у контемплативно стање, не остварује се никада. "Вољом песниковом савладају друге активности, дух његов, који је часом био окренут "центру дуне", // како се изражавају мистичи психологози //, удаљује се од њега." Све у смислу, дакле, поет није контемплативни мистик, него мистик дехања.

Чело песниково то је песма. Песма та може да буде и проза, у изузетном случају, какав је, по опату Бремону, случај Поля Валерија. Врло је занимљив уметнички однос између њих двојице. Абе Бремон сматра Валерија једним од модерних теоретичара "чисте поезије", one чисте поезије из које он, Бремон, прогања све рационално, а коју Валериј чини зависном од "прецизности", под којом разуме баш разна свесна тражења и дуга кориговања интелекта. Али абе Бремон се није дао збуњити. Он је код Валерија нашао мистичку инспирацију упркос пречишћу свој прецизности, само, нашао ју је пре свега у Валеријевој прози. То је врло карактеристично за доследност и чистунство абе Бремона. Шта мари што су стихови Валерија резани као слонова кости, шта мари што је

ни као појам ни као проблем. Он то уостаком, кад треба, и сам каже. Расправља-
ли су о том прерафаелити и симболисти; па су чистој поезији техких неки ро-
мантичари; па су се с формулом чисте поезије носили разни песники и критича-
ри, нарочито енглески песники, чија је поезија добрым делом спиритуална, контем-
плативна. Природно је дакле запитати: шта је ново дошло са абе Бремоном? Но-
ва је пре свега личност његова. Абе Бремон је особите врсте религиозни ^{и мистички} пси-
холог. Сву генезу душних тешња у човеку ствара он у област мистичку. Као
теоретичар поезије, он не говори о лирском темпераменту песника, него о контак-
ту његову са натприродним. Дар, то није песникова даровитост, него од случаја
до случаја божје даровање. Песник интересује абе Бремона пре свега као при-
малац мистичке трансформативнога; а песник као творац песме интересује га
затим, по нужди. Зато што мора да изађе из ћутања, песник није никада чист пес-
ник, "чист песнички доживај је мит". Кад би песник до краја доживео свој ми-
стички доживај, он не би могао говорити. Песма је најсавршеније што песник ^{Кад}
~~може да~~ ^{се}. Али оно савршено што јд изневерио кад је проговорио, то не мо-
~~да~~ ^{се} оставити ни кроз коју песму.

7 Оригинална и смела личност абе Бремонова унела је
у старе теорије нешто ново. Светло одушењање његове религиозности начинило је
је од "чисте поезије" /нај седам дан божанског стварања о којем говори св.
августин у својим Исповестима/ дан који није имао вечери није имао сутона.
Одиста је тешко наћи човека, човека критичара и аналитичара, који је са вишем
ентузијазмом/важео поезију, и са више маха је дизао под сунце и пред божји престо.
У ако добро размислимо о својим доживљајима над поезијом, мораћемо, у по-
следњој линији примити и велику резерву абе Бремонову, чудно, необично миш-
љење/да је говор/ствар свога света, профаног света. Заиста своје стихове и сли-
ке и риме не прави песник у часу највишег, тајанственог немира, Заиста, поезија
у песми није друго него "скривена струја" о којој говори Бодлер; "fluидна
струја која претходи свакој слици" о којој говори Бергсон; и "мистични fluид"
о којем говори абе Бремон.

7 Али уза све што примисмо и признасмо, чини нам се ипак да се теорија абе Бремонова, као све теорије које задиру у натприродно и непознато, да се и та теорија може продолжити. Ускрства наше над сасвим великим поезијом гоне нас да се запитамо: да ли абе Бремон није и суштине дефинитивно

92

и генерално расквалификовао песника. Данте, Шекспир, Гете, Лермонтов, рекли би
бисмо, проговорили су по некад пре него што су се сасвим линили контакта са
натуралним, пре него што су напустили област мистичку. Можда инспиришућа
реалност и сама прави разлику између чисте и нечисте поезије, и зна кад треба, и кад не треба песника који почим говорити прогнати из контакта. Можда се
инспиришућа реалност прилагођава на неки начин оном акту песникову који је
главни његов задатак: изласку његову из ћутања. Можда песник не престаје чу-
ти над својим гласом тишину из које је изашао. Они чудни кинески и јапански
песници који су изговарали песме у два реда, или у три речи, не видимо им ни-
какве површинске ективности; видимо, напротив, да су прословили реч две, и врати-
ли се у контемплативност и ћутање. Ипак, теорија абе Бремонова, тог духом сил-
ног човека у скромној хаљини свештеника, чија плаха љубав за поезију сваки
час заблиста као истргнут мач, та ће се теорија држати неборивим истинама:
да је религији и поезији извор један; да је поезија највеће благо човечје;
да је религија, у поетски удрожђеном љеном облику у молитви која ћuti, нај-
чистије ћутање душе човекове.